

ΦΩΤΙΟΣ ΑΡ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΙΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΝ Δ. ΚΟΜΙΝΗΝ

(1930-2006)

Λόγος ἐπικήδειος ἐκφωνηθεὶς τὴν 6ην Φεβρουαρίου 2006
εἰς τὸ Ἀ΄ Νεκροταφεῖον Ἀθηνῶν

Ἐπέπρωτο, δάσκαλέ μου, τὴν ἡμέρα τῆς ἐορτῆς τοῦ Πατριάρχου Φωτίου νὰ σὲ κατευοδώσω, γιὰ τελευταία φορά, στὸ ταξίδι σου πρὸς τὴν αἰώνια ζωὴ. Κοιμήθηκες στὶς 2 Φεβρουαρίου 2006, ἀνήμερα τῆς Ὑπαπαντῆς, ἐορτὴ τὴν ὁποία ἀγάπησες καὶ ἔγραψες γιὰ αὐτὴ σὲ μιά σου μελέτῃ μὲ τίτλο «Ἡ Ὑπαπαντὴ εἰς τὴν βυζαντινὴν ποίησιν, θύραθεν καὶ λειτουργικὴν», κοιμήθηκες προσέτι κατὰ τὰ μεθεόρτια τῆς ἐορτῆς τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου μὲ τὸ πατρῶο ἡμερολόγιο. Ἐπέπρωτο, δάσκαλέ μου, νὰ ἐκφωνήσω ἐγὼ τὸν ἐπικήδειο ὡς διευθυντῆς τοῦ Τομέα Βυζαντινῆς Φιλολογίας καὶ Λαογραφίας, στὴν οὐσία διάδοχός σου καὶ στὴν καθηγητικὴ ἔδρα, ἀκριβῶς τριάντα ἕνα ἔτη ἀπὸ τότε πού, τέτοιες μέρες, τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1975, ὀρκίσθηκε βοήθος στὴν τότε ἔδρα Βυζαντινῆς Φιλολογίας, μετὰ ἀπὸ δική σου εἰσήγηση. Γιὰ ὅλα αὐτὰ καθὼς καὶ γιὰ τὶς εὐεργεσίες σου σὲ μένα, αἰσθάνομαι τώρα μπροστὰ στὸ σκῆνωμά σου βαθύτατη συγκίνηση.

Πολυαγαπημένη, κυρία Ἑλλή Κυριακάκη-Κομίνη, χήρα τοῦ ἐκλιπόντος, ἀγαπητὰ τέκνα τοῦ Ἀθανασίου, Σοφία καὶ Δημήτρη, ἀπὸ τὴν Πέμπτῃ πού πληροφορήθηκε τὸν θάνατο τοῦ δασκάλου μου, στριφογυρίζουν στὴ σκέψῃ μου τὰ καλοκαίρια μας τὰ ὥραϊα τῆς Πάτμου, τότε πού ὁ Ἀθανάσιος καὶ ἡ Ἑλλή, νεώτατοι καὶ ὠραιότατοι, μᾶς εἶχαν μαζί τους στὸ μοναστήρι ὅπου ὁ δάσκαλός μου ἐτοίμαζε τὸν κατάλογο τῶν χειρογράφων. Ἐσεῖς, Σοφία καὶ Δημήτρη, μικρὰ παιδιά, ἐγὼ καὶ ἡ μετέπειτα σύζυγός μου Γεωργία, καθὼς καὶ δυὸ τρεῖς ἄλλοι εἰκοσάχρονοι φοιτητές, μαθαίναμε τόσα πολλὰ ἀλλὰ καὶ ἀπολαμβάναμε καὶ διασκεδάζαμε μέσα στὴν ὁμορφιὰ ἐνὸς νησιοῦ τοῦ ἱεροῦ Αἰγαίου. Ὅμως, θὰ σταματήσω ἐδῶ τὸν προσωπικὸ τόνο, γιατί ὁ κόμπος ἀνεβαίνει στὸν λαιμό μου.

Ὁ καθηγητῆς Ἀθανάσιος Δ. Κομίνης γεννήθηκε στὴ Δόμβραινα τῆς Βοιωτίας τὸ ἔτος 1930. Πέτυχε τὸ 1949 στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Συμμετεῖχε ἐνεργᾶ στὸ ἐπιστημονικὸ Φροντιστήριο Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ, τὸ ὁποῖο εἶχε ὀργανώσει ὁ καθηγητῆς Νικόλαος Τωμαδάκης. Ἐκεῖ ἐπιδόθηκε στὴν Παλαιογραφία καὶ τὴν Κωδικολογία, ἔχοντας κύριο ἀντικείμενο

μελέτης τὸ ἔργο τοῦ Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ. Ὁ Ἀθανάσιος Κομίνης, ὅπως καὶ ἄλλοι μαθητὲς τοῦ Τωμαδάκη, ἀνέλαβε τὴν κριτικὴ ἔκδοση κάποιων ἀπὸ τοὺς ἀνέκδοτους ὕμνους τοῦ μεγαλύτερου ποιητῆ τῆς χριστιανοσύνης.

Πτυχιούχος πλέον (1954) πῆγε στὴν Ἰταλία με ὑποτροφία τοῦ ΙΚΥ καὶ σύσταση τοῦ Τωμαδάκη, ὥστε νὰ συνεχίσει τὴν ἐμβάθυνση τῶν σπουδῶν του. Ἐκεῖ, παρακολούθησε τὰ μαθήματα τῆς Βυζαντινῆς Φιλολογίας καὶ Παλαιογραφίας τοῦ διακεκριμένου Ἰταλοῦ ἐλληνιστῆ καὶ καθηγητῆ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ρώμης C. Gianelli. Καρπὸς τῆς ἐρευνητικῆς του ἐργασίας στὴν Ἰταλία ὑπῆρξε ἡ συγγραφὴ τῆς μονογραφίας γιὰ τὸν Γρηγόριο Πάρδο, λόγιο μητροπολίτη Κορίνθου κατὰ τὸν 13^{ον} αἰῶνα.

Τὴ μονογραφία αὐτὴν τὴν ὑπέβαλε ὡς διδακτορικὴ διατριβὴ τὸ 1960 στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, με εἰσηγητὴ τὸν Νικόλαο Τωμαδάκη.

Τὸ 1960 προσελήφθη ἐπιστημονικὸς ἐρευνητὴς στὸ νεοσύστατο Κέντρο Βυζαντινῶν Ἑρευνῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος Ἑρευνῶν ὅπου διευθυντὴς ἦταν ὁ καθηγητὴς Διονύσιος Ζακυθινός. Τὸ 1966, ἀφοῦ ὑπέβαλε διατριβὴ με τίτλο «Τὸ βυζαντινὸν ἱερὸν ἐπίγραμμα καὶ οἱ ἐπιγραμματοποιοί», ἐξελέγη ὑφηγητὴς τῆς τακτικῆς ἑδρας Βυζαντινῆς Φιλολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Τὸ 1968 τοῦ δόθηκε ἡ ἐντολὴ διδασκαλίας. Οἱ πρῶτοι φοιτητὲς στοὺς ὁποίους ἔκανε μάθημα ἤμασταν ἐμεῖς. Τὸ 1972 ἐξελέγη τακτικὸς καθηγητὴς αὐτῆς τῆς ἑδρας ὡς διάδοχος τοῦ δασκάλου του.

Δυὸ πολὺ σημαντικὰ ἐπιστημονικὰ προγράμματα θὰ ἀπασχολήσουν τὸν καθηγητὴ Ἀθανάσιο Κομίνη γιὰ δυὸ περίπου δεκαετίες, ἡ καταλογράφηση τῶν χειρογράφων κωδίκων τῆς μονῆς τῆς Πάτμου καὶ ἡ ἔκδοση τῶν ἀνεκδότων ἀσματικῶν κανόνων τῶν μηνῶν Νοεμβρίου καὶ Δεκεμβρίου στὴ γνωστὴ σειρὰ ὑπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ καθηγητῆ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ρώμης G. Schirò, *Analecta Hymnica Graeca*. Πρόλαβε ἐπίσης νὰ δημοσιεύσει τοὺς «Πίνακες χρονολογημένων Πατμιακῶν κωδίκων» καθὼς καὶ ἓνα τόμο με περιγραφὴ τῶν πρώτων ἑκατὸ χειρογράφων τῆς Πατμιακῆς Βιβλιοθήκης.

Μὲ πρωτοβουλία τοῦ Ἀθανασίου Κομίνη προτάθηκε ἡ ἔκδοση τῶν ἀνεκδότων ἀσματικῶν κανόνων καθὼς καὶ τοῦ ὕλικου τὸ ὁποῖο παρέχουν οἱ χειρογράφοι κώδικες τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἰδιαίτερος τοῦ Σινᾶ, τοῦ Ἀγίου Ὀρους καὶ ἄλλων βιβλιοθηκῶν. Τὸν σχεδιασμὸ αὐτῆς τῆς νέας ἔκδοσης σὲ δώδεκα μῆνες (ἓνας τόμος κάθε μῆνα) εἶχε ἀρχίσει ἀπὸ πολὺ καιρὸ νὰ θέτει σὲ ἐφαρμογὴ μέσα στὰ ὅρια καὶ πὺς δυνατότητες τοῦ Τομέα Βυζαντινῆς Φιλολογίας καὶ Λαογραφίας τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν. Τὸ σχέδιο ἔχει πλέον ἀρχίσει νὰ πραγματοποιεῖται διαμέσου τῆς προσεχοῦς ἐμφάνισης τῆς καλαίσθητης συλλογικῆς ἔκδοσης τῶν κανόνων τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου. Τὴ δαπάνη, ἡ ὁποία δὲν εἶναι μικρὴ, ἀνέλαβε ὁ «Σύλλογος πρὸς Διάδοσιν Ὀφελίμων Βιβλίων» ὑπὸ τὴν ἐποπτεία τοῦ καθηγητῆ x. Κωνσταντίνου Μανάφη.

Πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀθανασίου Κομίνης ἀφιερώθηκε ὁ 51ος τόμος τῆς Ἑπετηρίδος τῆς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν τοῦ ἔτους 2003.

Ὁ μεταστὰς τῆς συγγενείας ἡμῶν, ὁμότιμος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Ἀθανάσιος Κομίνης, ὑπῆρξε ἐπιστημονικὸ ὄνομα μεγάλου μεγέθους. Ὑπῆρξε ὡσάυτως ἄριστος δάσκαλος, τοῦ ὁποῖου τῇ μεταδοτικότητῃ τῇ γνωρίζουμε ὅλοι ἐμεῖς, οἱ παρόντες μαθητές του. Ὡς φοιτητής, κοντὰ του ἔμαθα γράμματα, ἔμαθα νὰ ἐρευνῶ, ἔμαθα τὰ ἐργαλεῖα τῶν σπουδῶν, τῇ μέθοδῳ, ἔμαθα πρῶτα καὶ πάνω ἀπ' ὅλα νὰ ἀγαπῶ τὰ κείμενα, νὰ ἀγαπῶ τὰ πρόσωπα τῶν μαθητῶν μου. Ὁ δάσκαλός μας, ἐπίσης, μᾶς τόνιζε νὰ ἔχουμε παρρησία, τὸ θάρρος τῆς γνώμης μας μὲ ὁποιοδήποτε κόστος. Εἶχα τὴ δυνατότητα νὰ διαφωνῶ μαζί του, χωρὶς αὐτὸς νὰ θυμῶναι ποὺ ὁ μαθητής του ἀκολουθοῦσε τοὺς δικούς του δρόμους. Ἐμαθα ἀρκετὰ καὶ ἐνδιαφέροντα κατὰ τὶς ἐνδιάμεσες περιπλανήσεις μου, ὥστόσο ἡ δική σου ἀγάπη, δάσκαλέ μου, καθὼς καὶ τοῦ ἄλλου δασκάλου μου, τοῦ ὁμότιμου καθηγητῇ τῆς Βυζαντινῆς Φιλολογίας κυρίου Κωνσταντίνου Μανᾶφη, μὲ ἐπᾶνέφερε κοντὰ τους. Τοὺς εὐχαριστῶ ποὺ ἀνέχονταν τὴν ἀπειθαρχία μου, τοὺς εὐχαριστῶ γιὰ ὅλα ὅσα ...

Ἀγαπητὴ κυρία Ἑλλη, Σοφία καὶ Δημήτρη, σεβαστοὶ Πατέρες καὶ Ἀδελφοί, κυρίες καὶ κύριοι συνάδελφοι, πάντες ἐν γένει οἱ παρευρισκόμενοι μαθητές, συνεργάτες, γνωστοὶ καὶ φίλοι τοῦ ἐκλιπόντος, θλιβόμεθα γιὰ τὴν ἀπώλεια τοῦ ὁμότιμου καθηγητῇ Ἀθανασίου Κομίνης, ἀλλ' οὐ καταθλιβόμεθα ὡς οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα, κατὰ τὸν Ἀπόστολο.

Σ' εὐχαριστῶ, δάσκαλε, ἐξ ὀνόματος ὅλων τῶν μαθητῶν σου γιὰ ὅσα μᾶς προσέφερες. Θὰ προσευχόμεσθε νὰ βρεῖς τὴν ἀνάπαυση, νὰ σὲ συγχωρήσει ὁ Κύριος, θὰ σὲ θυμόμαστε πάντοτε. Γαῖαν ἔχοις ἐλαφράν!

